

همه رقبای قدرتمند ازدواج در کشور

تشکیل خانواده در ایران تحت شعاع تغییرات فراگیر در ساختار ایمن و سنتی جامعه، به همراه برخی معضلات فرهنگی و اقتصادی و البته تا حدودی رواج برخی روابط خارج از عرف و قانون دچار نقصان شده و نیاز به چاره جویی عاجل دارد.

تشکیل خانواده در ایران تحت شعاع تغییرات فراگیر در ساختار ایمن و سنتی جامعه، به همراه برخی معضلات فرهنگی و اقتصادی و البته تا حدودی رواج برخی روابط خارج از عرف و قانون دچار نقصان شده و نیاز به چاره جویی عاجل دارد.

سلامت و پویایی یک جامعه در گرو اعتلای هسته اولیه و اصلی آن، همان کانون خانواده است؛ کانونی که به عنوان بستر فراگیری کنش‌های خارج از خود یا همان عرصه اجتماعی محسوب شده و فرسایش ارزشی آن می‌تواند جامعه را با چالش‌های متعدد اخلاقی، روحی و روانی روبه‌رو سازد.

چالشی که حتی ممکن است تمام سرمایه‌های اجتماعی را به انحطاط کشانده و نابود کند. حال چگونگی تشکیل و قوام این هسته کانونی، مسئله‌ای است که ذهن بسیاری را به خود معطوف داشته است. البته در جامعه ایران در کمتر از سه دهه قبل مسئله ازدواج و چگونگی شکل‌گیری و کاهش نرخ آن، دغدغه‌های با اولویتی تلقی نمی‌شد؛ اما در شرایط حال حاضر جامعه ایران با همج گسترده‌ای از هجمه‌های فرهنگی روبه‌رو است از تغییرات فراگیر در عرصه فرهنگ عمومی و تغییر الگوهای ازدواج سنتی و البته روابط خارج از عرف، ازدواج جوانان اگر نگوییم مهمترین بلکه یکی از چالش‌های پیش روی جامعه ایران است.

ظهور رقبای جدی برای ازدواج سنتی

بحرانی که با واردات غربی رقبای ازدواج سنتی اعم از رواج ازدواج‌های سفید و سیاه، روابط خارج از عرف و از همه مهم‌تر رغبت به زندگی مجردی، این پتانسیل را داراست که به مهمترین چالش پیش روی جامعه در چند سال آینده تبدیل شود. تعبیری که برخی جراید در ادبیات رسانه‌ای از آن به عنوان «انقراض نسل خانواده ایرانی» یاد و مخاطرت آن را به شدت متذکر می‌شوند. چالش مهمی که نشان دهنده عدم رغبت برخی جوانان به ازدواج است. محمد اسماعیل مطلق، مدیرکل دفتر سلامت جمعیت، خانواده و مدارس وزارت بهداشت با هشدار در مورد آن می‌گوید: براساس نظرسنجی‌ها، اکنون ازدواج، اولویت هفتم جوانان در کشور است.

اما رویه‌ای که این مسئله را در جامعه شدت می‌بخشد، خیزش پنهان تفکر برآورد تمنای جنسی در خارج از چارچوب تعهد و تاهل است. عارضه‌ای که بیانگر استنکاف جوانان از پذیرش مسئولیت‌های مدنی در قبال تشکیل خانواده است و پتانسیل فراوانی در بی هویتی کنش‌های جنسی در جامعه دارد.

برآورد غرائز جنسی به عنوان یک نیاز، دارای کارکردهای دوگانه است و علی‌رغم کارکرد ایجابی و ترغیبی نسبت به ازدواج، در صورت انحراف می‌تواند رویکردی سلبی ایجاد کرده و خود مانعی برای ازدواج معرفی شود. زیرا در شرایط کانونی، عرفی و شرعی صورت انحراف تمنای جنسی صرفاً از طریق تشکیل خانواده قابل حصول است (هر چند در شرع و قانون عقد موقت نیز پیش‌بینی شده که خالی از تعهد نیست و دارای شرایط و ضوابط خاصی است) و در غیر این صورت برآورد آنها خارج از چارچوب‌های تعریف شده، ضمن زائل ساختن اعتماد و اخلاق عمومی تأثیر بسزایی در ترغیب جوانان به ازدواج دارد.

همگی این آمار و اخبار روایتی است از موضوعی که نابخردانه، عنوان و پرداخت به آن در جامعه تبدیل به پدیده‌ای مذموم شده؛ غافل از آنکه تجاهر و تغافل از پرداخت به این مقوله بسیار مهم اجتماعی (مدیریت کنش‌های جنسی درون و برون خانواده) سبب شده است تا قسمتی از کنش جنسی به خارج از کانون خانواده منتقل شود و علاوه بر صدمه جدی به اخلاق مداری جامعه، روند ناسالمی را نیز بازتولید نماید.

روندی که طی آن کنش معطوف به ازدواج بدون توجه به ارزش‌های والای این امر مقدس، به ساحتی بسیار غیر همسان که همان کنش‌ها و حوائج جنسی است، فروکاسته می‌شود و با تلقین و ترویج تفکر مبتنی بر برآورد تک بعدی لذت و کامجویی جنسی (تفکری غربی که متناظر بر نگاه سوداگرایانه و ابزاری به مقوله‌های جنسی است) تحت شرایط خارج از چارچوب ازدواج، نیاز به تشکیل نهادی ذیل عنوان خانواده (قطعاً تأثیر بسزایی در آرامش روحی و روانی فرد و جامعه داشته) رنگ باخته و بی‌رغبتی به آن افزایش می‌یابد.

انحراف و تقدم مسائل جنسی در کنشهای معطوف به ازدواج!

برخی کارشناسان معتقدند تقدم تفکر مبتنی بر اولویت بخشی حوائج جنسی در جامعه بیشتر متوجه برخی پسران است و همین موضوع موجب پدید آمدن شرایطی غیر قابل اعتماد برای دختران می‌شود. مسئله ای که فاطمه پهلوانی، دبیرکارگروه دختران معاونت امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری با انتقاد از آن به خبرنگار اجتماعی میزان گفت: گفته می‌شود دختران توقع‌شان بالا رفته و تمایلی به ازدواج ندارند، اتفاقاً در میان افراد دانشگاهی که با آنها ارتباط داریم، دختران تمایل زیادی دارند ازدواج کنند، اما به نوعی خواستگار وجود ندارد و خانم‌ها می‌گویند که آقایان به آنها بیشتر پیشنهاد دوستی و روابط نامشروع می‌دهند.

*چرا برخی جوانان ازدواج نمی‌کنند؟

شرایط فوق این سوال را به وجود می‌آورد که چرا با وجود تاکیدات دین مبین اسلام، سنت‌ها، آیین‌ها، باورها و حتی نیازهای روحی و روانی به آرامش و انس و الفت معنوی و فرد در امر ساخت و تشکیل خانواده، برخی جوانان غفلت ورزیده و سعی در برآورد نیازهای جنسی خود خارج از چارچوب ازدواج دارند؟

الف- مسائل اقتصادی؛ عامل اصلی

برخی در مقام پاسخ به این پرسش اشتغال و رونق مسائل اقتصادی و بطور کلی شرایط مادی فرد را مطرح و مابقی مسائل تاثیر گذار در گرایش جوانان به تشکیل خانواده را تحت شعاع این مسئله تحلیل می‌کنند. در همین راستا محمد اسماعیل سعیدی، عضو کمیسیون اجتماعی مجلس مشکل اصلی ازدواج جوانان در کشور را موضوع اشتغال معرفی و در گفت و گو با خبرنگار اجتماعی میزان معتقد است: مهم‌ترین مشکل ازدواج در کشور مسائل اقتصادی است، زیرا این مهم تاثیر مستقیمی بر انگیزه ازدواج جوانان دارد.

عضو کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی با تاکید بر اینکه حل مشکل اشتغال می‌تواند تاثیر مثبت خود را بر افزایش میزان ازدواج برجا بگذارد، گفت: اشتغال پیش‌زمینه هرگونه کنش معطوف به ازدواج در کشور است. تا جوان از یک شغل، با درآمد مکفی برخوردار نباشد آمار ازدواج به همین منوال ادامه خواهد داشت و گسترش کانال‌های ارتباطی به این منظور نیز تاثیرگذاری چندانی ندارد.

ب- فرهنگ و سبک زندگی؛ زیر بنایی و ساختاری

هرچند مسائل مالی سهم بسزایی در دوری جوانان از ازدواج در کشور بازی می‌کند، اما تغییر سبک زندگی نیز از جمله مقوله‌های تاثیر گذار در اشتیاق جوانان به ازدواج محسوب می‌شود. زیرا با نیم‌نگاهی به گذشته ای نه چندان دور متوجه خواهیم شد که شرایط مادی نسل‌های گذشته همین مرز و بوم اگر بدتر از شرایط کنونی جوان امروزی نبوده، بهتر نیز نبوده است؛ اما با تغییر سبک زندگی و البته هجوم شیوه زندگی، اگر نگوئیم غربی که سبک زندگی رفاه محور، سبب ایجاد تنگناهای نوینی برای تشکیل یک خانواده محسوب می‌شود.

در این بین، برخی بازگشت به الگوهای سبک زندگی ایرانی و اسلامی را یگانه راهکار مبارزه فراگیر با این سبک غلط عنوان می‌کنند. مسئله‌ای که احمد آریایی‌نژاد، عضو کمیسیون بهداشت و درمان مجلس شورای اسلامی در گفت‌وگو با خبرنگار اجتماعی میزان آنرا یکی از مهمترین مطالبات رهبری انقلاب، معرفی و تصریح دارد: نزدیک شدن به سبک زندگی اسلامی یکی موارد مهم متمایل شدن جوانان به سنت ازدواج است.

عضو کمیسیون بهداشت و درمان مجلس، سبک زندگی اسلامی را جامع‌ترین مشق زندگی عزتمند عنوان کرده و می‌گوید: در سبک زندگی اسلامی با پیروی از دستورات اسلام می‌توانیم خانواده‌ای سالم و شاداب و موفق داشته باشیم. قانونی که فضای محبت و مودت و آرامش در آن حکم فرما است.

وی با بیان اینکه آسیب‌های اجتماعی از جمله طلاق در خانواده‌هایی که احکام اسلامی را بیشتر رعایت کرده و اعتقادات مذهبی قوی دارند، کمتر دیده می‌شود، خاطرنشان کرد: بحث اهمیت سبک زندگی ایرانی اسلامی در این مسئله به خوبی روشن می‌شود، اگر ما سبک زندگی اسلامی را الگوی خود قرار داده و مسائل شرعی و اسلامی را لحاظ کنیم، به طور قطع در امر ازدواج

این نماینده مردم در مجلس نهم در مورد چگونگی ترویج سبک زندگی اسلامی در جامعه گفت: ایجاد کلاس‌های مشاوره زندگی قبل از ازدواج به منظور آموزش مهارت‌های زندگی مرتبط با آموزه‌های اسلامی، اهتمام خانواده‌ها به تربیت اسلامی فرزندان و ورود عامل تاثیرگذار رسانه خصوصاً صدا و سیما در نهادینه سازی فرهنگ اسلامی از جمله راهکارهای ترویج سبک زندگی اسلامی در جامعه است.

وی افزود: می‌توان مشکلات اقتصادی و معیشتی را به عنوان عامل اصلی دوری جوانان از ازدواج در نظر گرفت. در کشور ما با وجود سنت‌های که بار مالی زیادی را بر دوش خانواده‌ها می‌گذارند، اقدام برای ازدواج نیازمند پشتوانه فراوان مالی است و این موضوع باعث طفره رفتن جوانان از این تصمیم می‌شود. سنت‌هایی مثل جهیزیه کامل، هدیه‌های سنگین برای مناسبت‌های مختلف و بسیاری موارد دیگر، به ۲ جوان که پشتوانه مالی قوی ندارند، اجازه تصمیم‌گیری در این مورد را نمی‌دهد. در بسیاری از موارد، خانواده‌ها هم امکان تحمل چنین بار مالی سنگینی را ندارند و برای ازدواج فرزندان‌شان پیش قدم نمی‌شوند.

ج- سنت فراموش شده واسطه‌گری

اگر بخواهیم با انصاف باشیم و در پیگیری دلایل عدم توفیق ازدواج جوانان در ایران گزارشی را ارائه نماییم بعد از عنوان مسائل فوق (که به اعتقاده نگارنده ترتیب اولویت در آنها لحاظ شده است) بهتر است نیم نگاهی به تاثیر عدم شناخت جوانان از یکدیگر و لزوم واسطه‌گری (که در ازدواج‌های سنتی نقش بسزایی داشت و در حال حاضر کمرنگ شده است) بیندازیم.

قبل از ورود به مقوله سایت‌های همسان‌گزینی و نقش و تاثیر آنها در ازدواج جوانان ذکر این نکته خالی از لطف نیست که هیچکس حتی نویسندگان رمانهای تخیلی هم فکر نمی‌کردند روزی جهان این همه در مجاز فرو رود و حتی ملموس‌ترین ساحت‌های کنش فردی که مقوله‌های احساسی است، پای به عرصه «صفر و یک‌ها» بگذارد. هر چند اینک این مجاز به حقیقت پیوسته و گریزی هم از آن نیست. به هر شکل با انتقال سریع فناوری و رجوع گسترده جوانان به صفحات اینترنتی و البته تاثیر بسزای آن در فرهنگ و سبک زندگی حال حاضر ایرانیان به همراه انواع همسرگزینی‌های غیر قانونی (کلاهبرداری و اخاذی از دختران) سبب شد تا یک نوع «واسطه‌گری اینترنتی» تحت عنوان سایت‌های همسان‌گزینی ترتیب داده شود.

«همسان‌گزینی» پروژه‌ای نیمه کاره

موضوعی که زهره حسینی، مدیر پروژه همسان‌گزینی تبیان، هدف از راه اندازی آن را احیا سنت حسنه واسطه‌گری عنوان و به میزان می‌گوید: آنچه که طرح همسان‌گزینی به دنبال آن است، در درجه اول احیاء سنت حسنه وساطت در امر ازدواج است که در منابع دینی ما بر آن بسیار تاکید شده است. علاوه بر این با توجه به جمعیت بالای مجردان در کشور تلاش می‌شود تا با افزایش امکان معرفی‌ها آن به یکدیگر، در قالب معرفی علمی، اصولی و آگاهانه میزان نشاط و امیدواری در جامعه افزایش یابد، همچنین اگر ازدواجی از این طریق صورت گیرد به علت معرفی افراد هم‌تراز و همسان به یکدیگر شاهد ازدواج‌های موفق و پایدار خواهیم بود.

هر چند اهداف این پروژه احیای سنت حسنه واسطه‌گری معرفی می‌شود؛ اما در بهترین شرایط، به گفته حسینی به طور متوسط از هر 30 معرفی و واسطه‌گری در این سایت یک مورد از آن ادامه دار و منجر به آشنایی‌های بیشتر خانواده‌ها و پیگیری سایر مراحل پیش از ازدواج می‌شود که نشان از کم اثر بودن این نوع واسطه‌گری در شرایط کنونی است.

البته پروژه فوق فی الواقع در واکنش به کلاه برداری‌های سایت‌های همسرگزینی بدون مجوز شکل گرفت و نمی‌توان آنرا طرحی متفکرانه و خلاقانه به این منظور معرفی کرد. بنابراین توفیق این نوع از واسطه‌گری به شدت در گروه بسترسازی‌های فرهنگی و مضاف بر آن، بر آورد حداقل‌های معیشتی زوجین در مسائل مالی است.

د- انفعال و بی‌برنامگی

البته مسائل دیگری نیز در این زمینه از جمله؛ رشد تجمل‌گرایی، ترس از طلاق، تاثیر شبکه‌های ماهواره‌ای، سختگیری‌های والدین و غیره هم مطرح می‌شود که بسیاری از این موارد را می‌توان با فرهنگ سازی ذیل ترویج سبک زندگی ایرانی اسلامی برطرف کرد.

اما از تاثیر عزم دولتمردان هم نباید غافل بود. زیرا دولت نیز بنا بر مسئولیتی که بر عهده دارد، باید شرایط و اولویت‌های جامعه

را درک و برای تسهیل شرایط ازدواج جوانان اقداماتی را صورت دهد؛ که متأسفانه در دولت‌های مختلف هر بار به بهانه‌ای این مسئولیت خطیر به تعویق افتاده، موضوعی که عبدالرضا عزیزی، رئیس کمیسیون اجتماعی مجلس آنرا ناهماهنگی در تعریف اولویت‌ها و عدم درک صحیح از شرایط جامعه معرفی و به خبرنگار میزان گفت: برخی سیاستگذاران اقتصادی در کشور علیرغم پی‌پردن به اولویت اول جامعه (ازدواج) معلوم نیست، بر اساس کدام منطق تسهیلات بانک‌ها را به سمت دیگری منحرف می‌کنند.

در خاتمه باید متذکر شد در این وضعیت اقتصادی، که وضعیت فرهنگی ویژه خود را نیز موجب شده است، یکی از مهمترین، اصلی‌ترین و بنیادی‌ترین مسائل جامعه و اسلام (ازدواج) نیاز به چاره‌سازی فوری و عملی دارد. چرا که با فروپاشی اخلاق و خانواده در جوامع غربی از یک سو، آزادی و بی‌بند و باری و لاابالی‌گری‌های فرهنگی بسیاری از آن سمت جهان، به جوانان جامعه ما تحمیل کرده و سعی دارد فرهنگی غنی ما را نیز ساقط و فرهنگی تهی غرب را جایگزین آن کند و از دیگر سو، سعی می‌شود پدیده‌های گوه‌ربار عشق، ایثار، فداکاری، صداقت، اعتماد و غیره در سبک زندگی جامعه اسلامی ایرانی کمرنگ شود..